

ALLIBERAMENT: ACCIÓ QUE CREA LLIBERTAT

LEONARDO BOFF

Petrópolis, RJ, Brasil

La llibertat és alguna cosa més que una facultat de l'ésser humà: entre d'altres, la de poder escollir. La llibertat pertany a l'essència de l'ésser humà. Fins i tot esclavitzat, l'ésser humà no deixa de ser, essencialment, un ésser lliure. Neix sencer però no està mai complet, ja que és un ésser que contínuament ha de construir la seva vida per tal de completar-la. I ho fa exercint la llibertat. Entre moltes definicions, crec que aquesta és la millor: la llibertat és autodeterminació. En aquesta paraula es troben les dues formes principals de llibertat: "la llibertat de", com a dependència de determinacions i opressions, i la "llibertat per a", com a capacitat d'organitzar la seva vida i viure un projecte personal, social i fins i tot global.

Totom neix dins d'un conjunt de determinacions: d'ètnia, de classe social, en un món ja construït i sempre per construir. És la seva determinació. Ningú està lliure d'aquesta dependència. Aquesta dependència pot assumir fins i tot la forma d'una opressió, com quan algú neix amb la condició d'esclau o de pobre. Davant d'aquesta situació tant pot resignar-se com rebel·lar-se per esdevenir més independent, tot i que mai no pugui quedar-se fora d'algun tipus de determinació. És una "llibertat de", d'això i d'allò: una independència.

La llibertat com a autodeterminació és aquella força interior i pròpia ("auto") que li permet fer el seu propi camí, decidir la seva pròpia vida personal i, socialment, buscar una alternativa a la situació que està vivint. És "la llibertat per a". Aquí es demostra la singularitat de l'ésser humà, constructor de si mateix, més enllà de les determinacions que l'envolten. La llibertat és una "llibertat-acció", és a dir, una acció autònoma que crea la llibertat que es trobava captiva o absent.

Aquestes dues menes de llibertat posseeixen una expressió personal, social i global.

En l'àmbit personal, la llibertat és el do més preciós que tenim, després de la vida: pot expressar-se, anar i venir, construir la seva pròpia visió de les coses, organitzar la vida, la feina i la família a la seva manera, i triar els seus representants. L'opressió més gran és la d'estar privat d'aquesta llibertat.

A nivell social, la llibertat ensenya bé les dues cares: la llibertat com a independència i com a autonomia. Els països de Llatinoamèrica i del Carib es van independitzar dels colonitzadors. Però això no vol dir encara autonomia i alliberament. No s'han independitzat, però, de les elits que han mantingut relacions de domini. Amb la resistència, protesta i organització dels oprimits, s'ha anat gestant un procés d'alliberament que, victoriós, ha donat autonomia a les classes populars,

una llibertat per organitzar una altra mena de política que beneficiï els que sempre han estat exclosos. Això va passar a Llatinoamèrica a partir de la fi de les dictadures militars que representaven els interessos de les elits nacionals articulades amb les internacionals. Hi ha en curs un procés d'"alliberament per a", que no s'ha acabat encara, sinó que ha fet avançar la democràcia nascuda de baix, republicana i popular.

Avui dia necessitem també un "doble alliberament": de la globalització econòmicofinancera que explota mundialment la natura i els països perifèrics, dominada per un grup de grans corporacions, més fortes que la majoria dels estats. És un alliberament per a una governança global d'aquesta globalització que planti cara als problemes globals de l'escalfament global, l'escassetat d'aigua i la fam de milions de persones. O bé hi haurà una governança col·legiada global o bé hi haurà el risc d'una bifurcació de la humanitat, entre els que mengen i els que no mengen o pateixen grans necessitats.

Finalment, el dia d'avui s'imposa urgentment un tipus especial de "llibertat per a". Vivim l'era geològica de l'antropocè. Això vol dir que el gran risc per al sistema-vida i el sistema-Terra no és un meteor, sinó l'activitat irresponsable i ecoassassina dels éssers humans (antropos). El sistema de producció imperant, capitalista, està devastant la Terra i creant les condicions per destruir tota la nostra civilització. O canviem la nostra manera de fer o anem de dret cap a l'abisme. Necessitem una llibertat d'aquest sistema ecocida i biocida que ho posa tot en risc per acumular i consumir més i més. I necessitem una llibertat per assajar alternatives que garanteixin la producció del que necessitem nosaltres i tota la comunitat de vida. Això s'està buscant i és assajat pel "ben viure" de les cultures andines, per l'ecoagricultura, per l'agricultura familiar orgànica, per l'índex de felicitat de la societat i per altres formes que respecten els cicles de la vida.

Com a cristians necessitem també alliberar la fe cristiana de les visions fonamentalistes, les estructures eclesiàstiques autoritàries i masclistes, a fi i efecte d'arribar a una llibertat tal que ens serveixi per projectar un cristianisme arrelat a les cultures, sobretot les populars. Un cristianisme més participatiu i creatiu que tingui cura de la creació que Déu ens ha fet a mans. Necessitem una Església que, de bracet amb altres camins espirituals, ajudi a educar la humanitat en el respecte dels límits de la Terra i la veneració de la Mare Terra que ens ho dóna tot.

La lluita per la llibertat no acaba mai, ja que no ens és mai donada sinó conquerida per un procés d'alliberament. 